

Asia

Oikeusministereiden epävirallinen videokonferenssi 2.12.2020

Kokous

Oikeusministereiden epävirallinen videokonferenssi 02.12.2020

Oikeusministerit kävivät keskustelun terrorismin vastaisista toimista oikeusalalla. Keskustelua käytiin PJ:n keskusteluasiakirjan mukaisesti erityisesti vihapuheen torjumisesta ja siitä, missä määrin jäsenvaltioissa säännellään verkkoalustojen velvollisuutta ilmoittaa laittomasta vihapuheesta viranomaisille. Tuleva sähköisiä palveluja koskeva lainsäädäntöehdotus nousi puheenvuoroissa esiin tältä osin. Monet kiirehtivät myös terroristista verkkosisältöä sekä sähköistä todistusaineistoa koskevien asetusneuvottelujen viimeistelyä. Keskustelussa nousi esiin myös terrorismin uhrien tukeminen, kokemukset vierastaistelijoiden ns. kumulatiivisesta syyttämisestä sekä Eurojustin rooli terrorismin vastaisessa työssä. Myös neuvoston päätelmiä eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä kiiteltiin.

Oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvistä kehityskuluista oikeusalalla käytiin näkemysten vaihto, ja komissio esitteli oikeusvaltiokertomuksensa. Komission oikeusvaltioraportointia kiiteltiin yleisesti, vaikka esiin tuotiin myös kritiikkiä raportointia objektiivisuuden puutteesta. Puheenvuoroissa korostettiin tarvetta jatkaa oikeusministereiden keskustelua oikeusjärjestelmien toimivuudesta. Pandemiatilanteen osalta esiin nousi tarve oikeusalan digitalisaatiokehityksen nopeuttamiseen.

Komissio antoi tilannekatsauksen Euroopan syyttäjänviraston valmisteluihin, ja totesi tavoitteena olevan, että viraston toiminta käynnistyy maaliskuun alussa. Suomi korosti EPPO-asetuksen noudattamista valmistelutoimissa.

Komissio esitteli uudet strategia-asiakirjat oikeusalan digitalisaatiosta, oikeudellisesta koulutuksesta sekä perusoikeuskirjan täytäntöönpanosta.

1. Terrorismin vastaiset toimet oikeusalla*12959/20; Keskustelu*

Puheenjohtaja avasi asiakohdan viittaamalla viimeaikaisiin terrori-iskuihin Ranskassa, Itävallassa ja Saksassa, ja kokouksessa kuultiin Ranskan ja Itävallan ministereiden raportointia tapahtumista ja niiden johdosta käynnistetyistä toimenpiteistä. Tämän jälkeen puheenjohtaja esitteli tausta-asiakirjan, jossa käydään läpi

terrorismin vastaisia toimia oikeuslalla. Saksan pj-kaudella on valmisteltu neuvoston päätelmät eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jatkettu keskustelua terrorismin uhrien oikeuksien toteutumisen kehittämiseksi. PJ kiinnitti huomiota myös Eurojustin raporttiin, jossa on esitelty jäsenvaltioiden kokemuksia vierastaistelijoiden kumulatiivisesta syyttämisestä. Lisäksi PJ:n asiakirjassa tuodaan esiin digitalisaatioon liittyvät moninaiset hankkeet ja prosessit, ml. E-evidence sekä erityisesti vihapuheen torjuminen verkossa.

Komissio, neuvoston terrorismin vastaisen työn koordinaattori sekä Eurojust alustivat jäsenvaltioiden keskustelua. Komissio korosti puheenvuorossaan mm. rasismipuitepäätöksen ja eurooppalaisen pidätysmääräyksen tehokasta täytäntöönpanoa, uhrien oikeuksia, sekä e-evidence-paketin ja rikosoikeuden alan digitalisaatiota koskevan selvityksen jatkotyötä. EU:n terrorismintorjunnan koordinaattori korosti puheenvuorossaan vihapuheen ja disinformaation torjumista, ml. tuleva digitaalisia palveluja koskeva sääntely ja erilaisten dialogien parempi koordinaatio. Eurojust kertoi terrorismin vastaisesta työstään, ml. kehittämistarpeet esim. suojattujen yhteyksien osalta.

Keskustelua käytiin PJ:n keskusteluasiakirjan ehdotuksen mukaisesti erityisesti vihapuheen torjumisesta ja siitä, missä määrin jäsenvaltioissa säännellään verkkoalustojen velvollisuutta ilmoittaa laittomasta vihapuheesta viranomaisille. Joissakin valtioissa on jo tätä koskevaa sääntelyä, ja keskusteluissa nousi esiin tuleva sähköisiä palveluja koskeva lainsäädäntöehdotus, jota komissiolta odotetaan lähiaikoina. Myös vapaaehtoisuuteen perustuvista dialogeista ja itsesääntelystä kerrottiin. Monissa puheenvuoroissa korostettiin tasapainoa sananvapauden ja laittoman verkkosisällön poistamisen välillä, riittäviä oikeussuojakeinoja, ja esiin tuotiin myös tarve erottaa laiton sisältö ja vahingollinen sisältö. Monet korostivat, että se, mikä on laitonta off-line tulee olla laitonta on-line. Joissakin puheenvuoroissa tuotiin esiin, että vihapuheen määrittely tulisi jättää kansalliseen harkintaan, joissakin korostettiin EU-sääntelyä. Monet kiirehtivät myös terroristista verkkosisältöä sekä sähköistä todistusaineistoa koskevien asetusneuvottelujen viimeistelyä. Keskustelussa nousi esiin myös terrorismin uhrien tukeminen, kokemukset vierastaistelijoiden ns. kumulatiivisesta syyttämisestä sekä Eurojustin rooli terrorismin vastaisessa työssä, samoin eurooppalaisen pidätysmääräyksen ja tätä koskevan EUT-oikeuskäytännön merkitys. Myös toimia väkivaltaisen radikalisaation torjumiseksi korostettiin, ml. vankiloissa. Lisäksi jotkut maat nostivat esiin tarpeen jatkaa keskustelua sähköisen viestinnän tietojen säilyttämisestä EUT-oikeuskäytännön valossa.

Myös Suomi kiitti puheenjohtajamaata siitä, että terrorismin vastaisen työn oikeusnäkökohdat keskusteluun. On jatkettava pyrkimyksiä vastustaa tehokkaasti viharikoksia ja laitonta vihapuhetta verkossa. Suomi odottaa ja tulee perehtymään huolellisesti DSA-ehdotukseen tältäkin osin. Lisäksi toi esiin että on varmistettava, että lainvalvonta- ja oikeusviranomaiset vastaanottavat rikosoikeudenkäynteihin tarvittavat tiedot ja että niillä on tarvittavat välineet. Kiitti pj-maata myös terrorismin uhrien suojaamisen painottamisesta. On myös kehitettävä rikosoikeudellisen yhteistyön tehokkuutta digiaikana ratkaisemalla käytännön yhteistyössä kohdatut ongelmat ja varmistamalla tietoturvallinen yhteistyö. Piti myös vierastaistelijoiden kumulatiivista syyttämistä koskevaa raporttia mielenkiintoisena ja tärkeänä. Lopuksi korosti yhteenkuuluvuuden tunteen tärkeyttä, jokaisen on tunnettava, että heillä on paikkansa yhteiskunnassa. Komission rasisminvastainen toimintaohjelma on tässä suhteessa tärkeä askel EU-tasolla.

2. Tilannekatsaus vireillä oleviin hankkeisiin

13224/20; Puheenjohtajamaan tiedotusasia

Asiakohdasta ei käyty keskustelua.

3. Asetusehdotus saatavien siirrosta kolmansille osapuolille aiheutuviin vaikutuksiin sovellettavasta laista

13332/20; Puheenjohtajamaan esitys

PJ viittasi kirjallisesti jaettuun edistymisraporttiin. Aikataulu ei sallinut muuta keskustelua.

4. Oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvät kehityskulut oikeuslalla

13126/20; Keskustelu

Puheenjohtaja korosti oikeusvaltioperiaatetta eurooppalaisena perusarvona ja edellytyksenä esim. ihmisoikeuksien toteutumiselle. Kansallisten oikeusjärjestelmien välisistä eroista huolimatta oikeusvaltioperiaate yhdistää kaikkia jäsenvaltioita. Komission oikeusvaltiokertomuksen mukaan monilla jäsenvaltioilla on hyvin korkeat standardit, mikä on hyvä perusta oikeusvaltioperiaatteen toteutumiselle. Tämä on kuitenkin vasta hyvä alku - haasteitakin on ja näihin pitää puuttua. Oikeusvaltiokertomusta koskevaa keskustelua yleisten asioiden neuvostossa ei ole tarkoitus toistaa tässä kokouksessa, vaan nyt keskitytään oikeusjärjestelmiin. Näiden osalta PJ korosti luottamuksen tärkeyttä. PJ pyysi ministereitä vastaamaan seuraaviin keskusteluasiakirjassa oleviin kysymyksiin:

- 1) Mitkä oikeusvaltioperiaatteen oikeusasioihin liittyvät näkökohdat, kehitykset ja parhaat käytännöt ovat erityisen tärkeitä painottuen oikeuslaitoksen riippumattomuuteen ja oikeuslaitoksen laatuun ja tehokkuuteen?
- 2) Tulisiko pohtia tuomareille suunnattua keskustelualustaa, jonka tarkoituksena olisi kannustaa oikeusalan ammattilaisia suoraan ja aitoon keskusteluun ja näkemysten vaihtoon eurooppalaisista perusarvoista ja oikeusvaltioperiaatteesta?

Komissio esitteli lyhyesti komission oikeusvaltiokertomuksen sisältöä, totesi yleisten asioiden neuvoston keskeisen roolin asian käsittelyssä, ja korosti, että oikeusministereiden keskustelu voi täydentää ja syventää YAN-keskusteluja. Oikeusvaltiokertomus on ennen kaikkea ennaltaehkäisevä työkalu, jonka tarkoitus on tukea oikeusvaltiokehitystä jäsenvaltioissa. Komissio piti rohkaisevana sitä, että oikeusjärjestelmien toiminnan parantaminen on korkealla jäsenvaltioiden poliittisella agendalla ja lähes kaikkialla on tai on ollut käynnissä organisaatiouudistuksia ja korosti, että oikeusalaan investoiminen on nyt tärkeämpää kuin koskaan. Komissio kertoi myös, että toisen oikeusvaltiokertomuksen valmistelu on jo käynnissä ja toivoi jäsenvaltioiden tukea tälle tästä lähin jokavuotiselle harjoitukselle.

Asiasta käytiin laajaa keskustelua, jossa nousi esiin mm. seuraavia seikkoja:

-tuomioistuinten riippumattomuus, kritiikin mahdollistaminen ja toimiva oikeuslaitos ovat terveen oikeusvaltion edellytyksiä

-eurooppalainen oikeusalue ja vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmä ovat riippuvaisia jäsenvaltioiden keskinäisestä luottamuksesta ja luottamuksesta EU-tuomioistuimeen

-se että kaikki jäsenvaltiot eivät kunnioita oikeusvaltioperiaatetta aiheuttaa epäluottamusta ja edellyttää reaktiota

-parhaiden käytäntöjen vaihtaminen ja dialogin ylläpitäminen tärkeää, Venetsian komissio yksi tärkeä foorumi

-digitalisaatio on tuonut mukanaan uusia haasteita ja digitalisaatioon panostetaan useissa jäsenvaltioissa; tätä koskevaa yhteistyötä tärkeä edistää myös EU-tasolla

-tarvitaan myös päättäväisiä toimia korruptiota vastaan

Suomi totesi komission oikeusvaltiokertomuksen antavan hyvä pohjan keskustelulle, jota Suomi pitää todella tärkeänä. Suomi korosti puheenvuorossa riippumattomien, tehokkaiden ja laadukkaiden oikeuslaitosten merkitystä kansalaisten ja yritysten tehokkaan oikeussuojan saatavuudelle ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumiselle. On tärkeää ja hyödyllistä vaihtaa parhaita käytänteitä, kokemuksia oikeuslaitoksen uudistuksista ja keinoista vahvistaa oikeuslaitoksen riippumattomuutta, tehokkuutta ja laatua, myös Covid-19 pandemiatilanteessa.

Monet kertoivat käynnissä olevista kansallisista uudistuksista, ja toivat esiin pandemiatilanteeseen liittyviä haasteita. Monet myös pitivät tärkeänä PJ:n ajatusta siitä, että tuomarit (ja muut oikeusalan ammattilaiset) keskenään kävisivät keskustelua oikeusvaltioperiaatteen tukemisesta. Samalla kuitenkin korostettiin jo olemassa olevien foorumeiden huomioimista.

Myös epäilyjä komission oikeusvaltiokertomusta kohtaan tuotiin esiin, kun jotkut peräänkuuluttivat objektiivisuutta ja tasapuolista kohtelua.

Keskustelun lopuksi PJ kiitti ministereitä näkemystenvaihdosta ja totesi keskustelun osoittavan, kuinka tärkeää on, että myös oikeusministerit keskustelevat oikeusvaltioperiaatteesta. On tärkeää, että tätä keskustelua jatketaan.

Komissio toi keskustelun päätteeksi vielä esiin, että samaa metodologiaa on sovellettu kaikkiin jäsenvaltioihin ja sidosryhmiä on myös kuultu laajasti. Kertomus perustuu selkeille oikeusvaltiostandardeille. On tärkeää jatkaa keskusteluja myös tuomareiden kesken. Lisäksi dialogi eri instituutioiden kuten Venetsian komission kanssa on tärkeää. Portugalin puheenjohtajuuskaudella neuvostossa jatketaan maakohtaisia keskusteluja. Komissio toi myös esiin, että keskustelee jatkossa mielellään myös kansallisten parlamenttien valiokuntien kanssa. Tulevissa kokouksissa oikeusministereiden keskusteluun sopivia konkreettisia oikeusvaltioteemoja voisivat olla esim. syyttäjien itsenäisyys, tuomareiden nimittäminen, tuomioistuinvirastojen toiminta ja korruption torjunta.

5. Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO)

13147/20; Tilannekatsaus

Komissio antoi tilannekatsauksen EPPO:n valmisteluihin ja kertoi, että kollegio on jo perustamisensa jälkeen ehtinyt tavata useita kertoja ja käsitellä monia asioita. Jäsenvaltioiden tehtävänä on saattaa oma osansa loppuun. Jotkut jäsenvaltiot ovat jo nimittäneet valtuutetut syyttäjänsä ja näiden työ alkaa tammikuussa EPPO:n eri prosessien testaamiseksi, mutta kehotti myös kaikkia muita jäsenvaltioita vauhdittamaan prosessia. Tavoitteena on, että valmista on 1.3.2021.

Muutama maa antoi tilannekatsauksen kansallisiin valmisteluihin. Suomi kertoi hallituksen esityksen käsittelyn olevan eduskunnassa käynnissä. Lisäksi valtuutettujen syyttäjien valintamenettely on aloitettu ja sen odotetaan päättyvän lähitulevaisuudessa. Näihin määraaikoihin pääseminen riippuu kuitenkin eräistä valtuutettujen syyttäjien työehtoja koskevista kysymyksistä. Tältä osin Suomi korosti, että EPPO:n perustamisen on tapahduttava läpinäkyvästi ja noudatettava asetusta. Myös muita puheenvuoroja käytettiin avoimena olevien kysymysten ratkaisemiseksi.

6. Muut asiat

Komission tiedotusasia

Komissaari Reynders komission samana päivänä julkaisemasta oikeusalan digitalisaatiota koskevasta tiedonannosta ("Digitalisation of justice in the European Union - a toolbox of opportunities"). Tavoitteena on parantaa digitalisaatiota sekä kansallisesti että EU-tasolla ja myös parantaa työkalujen EU-rahoitusta. Tiedonanto sisältää sekä rahoituksellisia, lainsäädännöllisiä että ei-sitovia työkaluja digitalisaation parantamiseksi. Lainsäädäntöehdotusten osalta samassa yhteydessä on annettu komission asetusehdotus koskien e-Codexia ja lainsäädäntöehdotus rajatylittävän yhteistyön digitalisaatiosta on tarkoitus antaa vuoden 2021 loppuun mennessä. Komissio kertoi myös juuri julkaisseensa oikeusalan koulutusstrategiaa koskevan tiedonannon ("Ensuring justice in the EU — a European judicial training strategy for 2021—2024"), joka sisältää suunnitelmia mm. oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien sisällyttämisen oikeusalan toimijoiden koulutukseen.

Komission varapuheenjohtaja Jourova kertoi juuri julkistetusta perusoikeuskirjan täytäntöönpanoa koskevasta strategiasta. Komissio korosti puheenvuorossaan, että perusoikeuskirjalla on sama oikeudellinen painoarvo kuin perustamissopimuksilla. Perusoikeuksia ei voi kuitenkaan ottaa annettuna, sillä uusia haasteita ilmenee jatkuvasti (mm. pandemia, tekoäly ja ilmastonmuutos). Halutaan soveltaa perusoikeuskirjaa täysimittaisesti. Ensi vuodesta lähtien komissio tulee julkistamaan vuosittain raportin, jossa tarkastellaan perusoikeuskirjan soveltamista jäsenvaltioissa aina tietyllä temaattisella alalla.

7. Tulevan puheenjohtajamaan työohjelman esittely

Portugalin esitys

Tuleva puheenjohtajamaa Portugal kertoi puheenjohtajuuskauden suunnitelmistaan. Portugalin yleiset prioriteetit ovat resilienssin ja sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen, ympäristöulottuvuus, digitalisaatio sekä globaalin ulottuvuuden vahvistaminen. Oikeusosalalla keskeiset prioriteetit ovat 1) haavoittuvien aikuisten suojelu 2) ihmiskeskeinen e-Justice 3) Siviili- ja rikosoikeudellisen yhteistyön vahvistaminen 4) perusoikeudet ja oikeusvaltioperiaate, sekä 5) terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden vastainen taistelu.

Epävirallinen oikeusministerien kokous pidetään 29.1. ja muut oikeusministerineuvostot 12.3. ja 7.6. PT:n kauden muut tapahtumat: Korkean tason konferenssi haavoittuvien aikuisten suojelusta maaliskuussa, ihmiskeskeisestä e-Justicesta huhtikuussa ja oikeudellisen koulutuksen strategiasta toukokuussa.

Suomen edustajat

Oikeusministeri Henriksson, valtiosihteeri Brännkärr ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat

Merkitty asiakohdittain

Liitteet

Viite

Asiasanat	oikeus- ja sisäasiat
Hoitaa	OM, SM, UM
Tiedoksi	EUE, LVM, STM, TEM, TULLI, VM, VNK
